

Društvo P.E.N.D Slovenija

Pripombe Društva P.E.N.D Slovenija

na Predlog Zakona o psihoterapevtski in klinično psihoterapevtski dejavnosti

gp.mz@gov.si

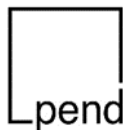
Ljubljana, 31.08.2024

Društvo P.E.N.D Slovenija se ukvarja s sistemsko obravnavo družinskega nasilja in nasilja v športu, pri čemer do zadevnih problematik pristopa s poznavanjem pravnih institutov in njihovo umeščenostjo v normativni sistem. Ne izvaja psihoterapije in /ali psihosocialnega svetovanja, ne napotuje ljudi na tozadevne storitve, niti ne sodeluje z organizacijami, ki se ukvarjajo s psihoterapijo in/ali psihosocialnim svetovanjem, izobraževanjem oziroma usposabljanjem.

Na problematiko neurejenosti področja psihoterapije v R Sloveniji je Društvo P.E.N.D Slovenija naletelo preko številnih kršitev človekovih pravic žrtev družinskega nasilja.

V osnovi je psihoterapija storitev, v okviru katere uporabnik o sebi razkriva najbolj intimne podrobnosti svojega življenja in svoje osebnosti. Odnos psihoterpevt - uporabnik se šteje za zaupen in je lahko varovan tudi z institutom pravne dobrote (privilegij samoobtožbe in oprostitev dolžnosti pričevanja). Izvajanje storitve psihoterapiranja sodi na področje človekove biti, duševnosti ter osebne psihične in fizične integritete posameznika, torej na področje varovanja človekove pravice varstva zasebnosti, ki jo Ustava R Slovenije opredeljuje v 21. členu (varstvo človekove osebnosti in dostojanstva), 34. členu (pravica do osebnega dostojanstva in varnosti) in 35. členu (varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic), EKČP pa v 3. in 8. členu. Navedeno področje ureja tudi Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju in boju zoper nasilje nad ženskami in nasilje v družini (Istanbulska konvencija).

Zadevne človekove pravice so varovane tako pred posegi države, kot tudi pred posegi psihoterapevta (vertikalni učinek) ali drugih oseb (horizontalni učinek). Za izpostaviti je tudi, da mora biti vsak zakon, sprejet na teritoriju R Slovenije, skladen z Ustavo R Slovenije in ratificiranimi mednarodnimi pogodbami. Po pregledu predloga Zakona o psihoterapevtski in klinično psihoterapevtski dejavnosti (Predlog Zakona) menimo, da Predlog Zakona ne zadosti tem zahtevam.

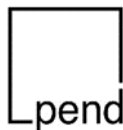
Primarno Društvo P.E.N.D. Slovenija izpostavlja nedorečeno in vsebinsko prazno opredelitev načela sorazmernosti, kjer je pravica do "svobodne izbire" posameznika, ali se bo psihoterapije sploh udeležil in pri katerem psihoterapevtu ter v okviru katerega pristopa ter tipa psihoterapije (individualna, partnerska, družinska, skupinska) neobstoječa, saj ni pravilno umeščena v obstoječi normativni pravni okvir v R Sloveniji in prihaja do kolizije in konkurence pravnih norm drugih že veljavnih zakonov, predvsem

Družinskega zakonika, Zakona o nepravdnem postopku in Zakona o socialnem varstvu. Urejanje tako pomembnih institutov ne sme in ne more biti izvzeto iz konteksta že obstoječe pravne regulative, saj ustvarja neskončno zanko brezizhodnih situacij, v katerih prihaja do sistematičnih kršitev zgoraj navedenih človekovih pravic, ter materialnega in procesnega pravnega varstva.

Predlog Zakona materialno pravno ureja področje psihoterapije in v kolikor materialnopravna ureditev področja ne predvideva možnosti neprostovoljnih obravnav in s tem povezanih posledic, ustvarja sistemsko pravno praznino v škodo uporabnikov, torej fizičnih oseb, ki se znajdejo v ranljivi situaciji, pod neposrednim nadzorstvom države, ki zoper njega uporablja mehanizme, ki izključujejo prostovoljni pristanek na obravnavo.

Menimo, da bi moral zakon, ki ureja psihoterapijo, vsebovati določbe, ki bi natančno urejale pravice uporabnikov in dolžnosti psihoterapevtov, ki sprejmejo oziroma izvajajo neprostovoljno in nesvobodno psihoterapevsko obravnavo kot posledico državne intervencije na tem področju. Napotovanje na smiselno uporabo ZPacP v zvezi z varstvom pravic oseb, ki so jim v procesu psihoterapije kršene pravice, je neustrezno, saj ZPacP ne ureja problematike neprostovoljnega izvajanja zdravstvenih storitev, sploh pa ne storitev, ki ne štejejo za zdravstvene (naj si bodo prostovoljne ali pa neprostovoljne). Predlog Zakona mora problematiko neprostovoljne obravnave urediti na podoben način kot Zakon o duševnem zdravju, torej vprašanja in dileme kot so, kdo lahko napoti na neprostovoljno psihoterapevsko obravnavo, pod kakšnimi pogoji, po kakšnem postopku in kakšna so pravna sredstva zoper takšno napotitev.

Na področju neprostovoljne obravnave manjka tudi regulativa nadzora nad kvaliteto, smiselnostjo in učinkovitostjo storitev, regulativa, ki se nanaša na preprečevanje konflikta interesov psihoterapevta in/ali nedovoljene koncentracije moči psihoterapevta ali/in z njim povezanih subjektov. Nenazadnje manjka regulativa, pod kakšnimi pogoji sme ali mora psihoterapevt posredovati poročilo o psihoterapiji, brez soglasja uporabnika in katere informacije in podatke sme ali mora razkriti, organu ki terja neprostovoljno obravnavo. Predlog Zakona tako povsem spregleda določbe GDPR, ZVOP-2, ZPacP, kar predstavlja nedopustno poseganje v človekovo pravico do zasebnosti.

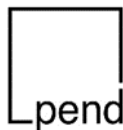
Pri neprostoovoljni obravnavi z uporabo psihoterapije je potrebno urediti tudi vprašanje pravice in dolžnosti psihoterapevta zavrniti izvajanje neprostoovoljne psihoterapije, ki jo zahteva ali kako drugače uporabniku nalaga država.

Predlog Zakona ne ureja pravice uporabnika do spoštovanja ugovora vesti, kadar vrednostni sistem, na katerem temelji psihoterapevtski pristop, ni uglasen in sprejemljiv za svetovni nazor uporabnika. Predlog Zakona tudi ne ureja problematike uporabe psihoterapevtskih pristopov, ki temeljijo na vrednostnem sistemu, ki je neskladen z osebnim svetovnim nazorom pravic žrtev družinskega nasilja oz. ne upošteva dognanj iz področja problematike sekundarne viktimizacije in re-viktimizacije žrtev družinskega nasilja.

V obrazložitvi Predloga Zakona je v točki 2.3 Poglavitne rešitve v delu, ki se nanaša na pravice in obveznosti oseb, vključenih v psihoterapevtsko obravnavo zapisano, da se bo za osebe, ki bodo vključene v obravnavo glede pravic in obveznosti smiselno uporabljal zakon, ki ureja pacientove pravice, vendar pa te rešitve ni najti v samem tekstu Predloga Zakona. Ureditev te problematike je nujna tudi v normativnem delu, ob tem pa menimo, da referenca na ZPacP pri urejanju pravic uporabnikov psihoterapije ni primerna. ZPacP namreč ureja problematika zdravstvene obravnave, področje psihoterapije iz Predloga Zakona pa evidentno ureja tudi materijo izven zdravstva. Poleg tega je narava zdravstvenih storitev, ki jih ureja ZPacP individualne narave, pri zdravljenju pacienta namreč nikoli ne sodeluje(jo) 3. osebe, kot to velja za partnersko, družinsko in skupinsko psihoterapijo, kjer obravnava temelji na skupinski dinamiki. Za opozoriti je, da kršitve pravic uporabnika v tovrstnih skupinskih dinamikah lahko izvira tudi iz ravnanj soudeležencev, do česar pri običajnih zdravstvenih storitvah ne prihaja, kjer zdravljenje z realcijskimi in psihodinamskimi mehanizmi ni prisotno.

Zakon mora v vsakem primeru urediti mehanizme in načine sankcioniranja početja, ki pomeni reviktimizacijo in/ali sekundarno viktimizacijo žrtev nasilja v družini. Ne glede na to, ali do viktimizacije prihaja s strani drugega udeleženca psihoterapije ali psihoterapevta.

Predlog Zakona ne ponuja odgovora na vprašanje, ali psihoterapevti izvajajo diagnostiko in če, v kakšnih primerih, prav tako pa Predlog Zakona ne ureja problematike izvajanja psihoterapevtskih storitev, kjer psihodagnostika ni bila opravljena, pa se kasneje izkaže, da je psihoterapevt izvajal storitev, za katero ni usposobljen. Ni torej jasno, ali mora biti pred vsako psihoterapijo opravljena diagnostika s strani usposobljenega strokovnjaka (kdorkoli že to je). Popolna diskrecija podeljena psihoterapevtom generira v samovoljo psihoterapevtov in zaveza zgolj načelnega uvida psihoterapevta v omejitve lastnih strokovnih kapacitet vnaša pravno tveganje na področju varstva človekovih pravic (zasebnosti in osebne integritete), ki se na takšen način lahko poljubno ukrivljajo. Zadevna ureditev torej ne pomeni dostopa do kvalitetne storitve, kaj šele potrebnega pravnega varstva uporabnika.

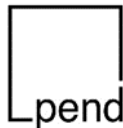

Društvo P.E.N.D. Slovenija želi opozoriti na neustrezno uporabo pojma “mednarodni standardi.” Na področju psihoterapije namreč mednarodni standardi ne obstajajo, saj na tem področju ne obstaja združenje javnopravnih nacionalnih subjektov, niti javnopravna priznana mednarodna organizacija, ampak gre za združenja zasebnopravnih subjektov, ki prihajajo iz različnih nacionalnih držav. Gre torej za transnacionalno zasebno združenje, kar posledično pomeni, da gre za transnacionalne standarde. Standardi poklicnega delovanja, ki jih za svoje člane sprejemajo zasebna združenja, četudi transnacionalna, se v nobenem primeru ne štejejo kot kakršen koli pravni standard. Zasebna združenja in njihovi standardi in normativi torej niso zavezujoči za države, torej da jim sledijo in jih upoštevajo. Gre za transnacionalne zasebne standarde in ne za mednarodne standarde, kot to zmotno trdi obrazložitev Predloga Zakona. Navedeno razlogovanje temelji na pravilih mednarodnega javnega prava. Na tem mestu bi opozorili, da je psevdoznanstvena teorija starševskega odtujevanja vdrla v nacionalne pravne sisteme ravno preko transnacionalnih zasebnih združenj, ki so zadevno teorijo sprejela za legitimno oziroma celo za znanstveno, na kar je društvo P.E.N.D. Slovenija opozoril, Odbor za človekove pravice pri OZN, navedeno opombo pa je povzela tudi posebna poročevalka za področje nasilja nad ženskami in deklicami Reem Alsalem <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/070/18/pdf/g2307018.pdf>, glej opombo št. 158). Skratka, P.E.N.D. Slovenija posebej opozarja na problematiko nekritičnega povzemanja transnacionalnih standardov povsem zasebnih združenj, kot mednarodno sprejetih in (morebiti) uveljavljenih standardov, ki to več kot očitno niso.

Društvo P.E.N.D. Slovenija tudi ne razume, zakaj je opravljanje poklica psihoterapevta vezano na sistem certifikacije, ki naj bi jo izvajal subjekt zasebnega prava s podeljenim javnim pooblastilom. Menimo namreč, da bi morale biti poklicne kvalifikacije in izobraževanja, potrebna za doseg le-teh, podvrženi sistemu (javne) akreditacije. Po izkušnjah Društva P.E.N.D. Slovenija s psevdo znanstveno teorijo starševskega odtujevanja pomeni prenos pooblastil izdajanja tovrstnih certifikatov na zasebno pravne subjekte tveganje za uporabnike pri zagotavljanju pravice do kvalitetnih storitev v sistemu, ki je neprodušno zaprt in podvržen netransparentnim pritiskom lobiranja in zakulisnega financiranja v škodo uporabnikov. Slednje pa pomeni kršitev standarda varne uporabe za uporabnika.

Psevdoznanstvena teorija starševskega odtujevanja je bila v R Sloveniji potrjena kot strokovno ustrezna, ravno na temelju podeljenega javnega pooblastila zasebnemu subjektu. Sistem javne akreditacije preprečuje tovrstne psevdologizme na komercialni osnovi.

Glede na dejstvo, da javno pooblastilo podeljuje le Ministrstvo za zdravje, ureja pa se tudi problematika, ki sodi na področje drugih resorjev, ta način podelitve pooblastila onemogoča resornim ministrstvom vsebinski nadzor nad postopkom podeljevanja in izvajanja javnega pooblastila, kar ni v skladu z načelom vsebinskega nadzora resornega ministrstva. Ministrstvo za zdravje namreč ne more podeljevati javnega pooblastila izven

okvirjev svoje materialne pristojnosti, takšno pooblastilo je *ultra vires*, nezakonito in protipravno izven kompetenc Ministrstva za zdravje, skratka nično izven okvirjev pristojnosti Ministrstva za zdravje.

Društvo P.E.N.D. Slovenija tudi meni, da morajo ponudniki psihoterapevtskih storitev v javnem Registru psihoterapevtov razkriti svetovnonazorsko paradigmo, na kateri temelji njihov psihoterapevtski pristop. Uporabnik mora namreč imeti možnost informiranega soglasja tudi glede vrednostih izhodišč, na katerih temelji psihoterapija.

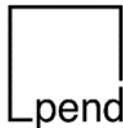
Predlog Zakona ne sledi mednarodnim konvencijam na področju zaščite pravic otrok in ni mogoče razbrati normativnega okvirja v zvezi z vprašanji poslovne sposobnosti, pravnne sposobnosti, razsodnosti, na katerima se nujno navezuje vprašanje svobodne volje uporabnika. Urejeni niso niti okvirji, kdaj lahko uporabnika, ki ni sposoben pravno veljavno izraziti svoje volje, v psihoterapevtski proces vključi 3. oseba in pod kakšnimi pogoji.

Predlog Zakona ne omenja pritožbenih poti, torej gre za popolno odsotnost pravnih sredstev in s tem normativne ureditve pravice do pravnega sredstva, kar je naslednja kršitev z Ustavo RS Slovenije in mednarodnimi konvencijami zavarovanih osebnostnih pravic in svoboščin. Zgolj na temelju podeljenega javnega pooblastila s področja ureditve pravnih sredstev ureja diskrecijsko in ne normativno, kot to zahteva Ustava RS Slovenije.

Ministrstvo za zdravje bo po Predlogu Zakona očitno podeljevalo javno pravna pooblastila zasebnim asociacijam, pri čemer niti ni jasno, ali je vključitev v takšno asociacijo obvezna ali ne. Način ureditve "nosilca javnih pooblastil", po kateri je članstvo izvajalcev programa certificiranih teoretičnih usposabljanj obvezno, članstvo izvajalcev psihoterapije pa prostovoljno, je neustrezna, ker zagotavlja privilegiran položaj izvajalcev izobraževanj in jim omogoča neskončno zanko izvajanja izobraževanj, katerih vsebina je izven nadzora države. Vse pod pretnjo izvajalcem psihoterapije, da lahko izgubijo licenco, v kolikor se izobraževanj ne udeležujejo in jih ne plačujejo. O kvaliteti različnih psihoterapevtskih pristopov pa se konkurenčni pristopi ne morejo kompetentno izrehati. V tovrstnih asociacijah inherentno zmaga argument moči, saj odnosi med različnimi kategorijami članov niso enakopravni, kaj šele enakovredni. Pojavlja se tudi vprašanje, ali sme nosilec javnega pooblastila zavrniti včlanitev psihoterapevta in če da, pod kakšnimi pogoji.

Ni pa jasno niti, po kakšnem ključu se bodo izbirali ustanovni člani nosilca javnih pooblastil, saj Predlog Zakona o tem ne nakazuje rešitve, kako se bo konstituiral prvi nosilec javnega pooblastila, in kdo bodi njegovi ustanovni člani oziroma, kdo jih bo izbral in na podlagi kakšnih kriterijev. Gre za normo tipa kavelj 22.

Društvo P.E.N.D. Slovenija se utemeljeno sprašuje tudi, čemu je namenjena ocena finančnih posledic podelitve javnega pooblastila, saj gre za zasebno asociacijo in iz

besedila Predloga Zakona nič ne kaže, da bi imeli bodoči zaposleni karkoli z izvajanjem javnega pooblastila, v skladu s katerim naj bi za izvajanje javnega pooblastila skrbel kolektivni organ nosilca javnega pooblastila. Izvorno gre torej za davkoplačevalski denar za financiranje zasebne institucije pod nejasnimi pogoji.

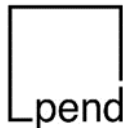
V primerjavi z drugimi poklicnimi skupinami (sodniki, zdravniki, tožilci, fizioterapevti, logopedi, učitelji...) Predlog Zakona predvideva možnost izgube poklicnih kvalifikacij, v kolikor ne pride do obnavljanja licence. Nad obnavljanjem licence bdi nosilec javnega pooblastila, primarno sestavljen iz ponudnikov izobraževanj, ki jih je potrebno opraviti kot pogoj za pridobitev in/ali podaljšanje licence. Glede na dejstvo, da druge poklicne skupine v R Sloveniji niso podvržene izgubi poklicnih kvalifikacij in s tem pravice do opravljanja poklica, je ureditev Predloga Zakona do psihoterapevtov diskriminatorna, saj razlogi za izgubo že pridobljenih parvic oziroma poklicnih kvalifikacij niso pojasnjeni, pri čemer ni mogoče spregledati, da je v ozadju podan ekonomski interes ponudnikov izobraževanj, ki jim taka ureditev omogoča ekskluzivo in konstanten dotok denarja. Vzpostavlja se torej kolektivni pravni monopol nad izvajanjem izobraževanj in sočasno regulatorna dolžnost kupovanja storitev pri točno določenih ponudnikih. Vzpostavljen ni niti sistem priznavanja zadevnih poklicnih kvalifikacij, pridobljenih v tujini. Vzpostavlja se torej protipravna zaščita pred tujo konkurenco predvsem ponudnikov izobraževanj in usposabljanj, kar je kršitev pravice prostega pretoka storitev in poklicnih kvalifikacij znotraj EU.

Predlog Zakona nikjer ne omeni koncepta preprečevanja konflikta in/ali koncentracije interesov in moči ter dolžnosti razkrivanja medsebojnih povezav med izvedenci, NVO, psihoterapevti in zaposlenimi na CSD-jih in v zdravstvu.

V nadaljevanju Društvo P.E.N.D. Slovenija opozarja na odsotnost nadzora nad prestopanjem okvirjev psihoterapevtske dejavnosti v druge dejavnosti. Že sedaj je v praksi zaznati prehajanje storitev izven območja psihoterapije, kot npr. prikrito pravno svetovanje (napotovanje na vložitev kazenske ovadbe, tožbe, začasne odredbe v zavarovanje, etc...). Nadzor nad delom psihoterapevta je predvideno torej samo za polje izvajanja psihoterapije, ne pa tudi izven te dejavnosti, kar je glede na prej omenjeno razširjeno prakso precej sporno in ne varuje standarda varnosti storitve za uporabnika. Društvo P.E.N.D. Slovenije predlaga, da se uvede nadzor in sankcije tudi za ravnanja, ki pomenijo prestopanje okvira dejavnosti psihoterapije..

Ohlapen standard moralno etične primernosti psihoterapevta je pojmovno odprt koncept in ne gre za pravni standard, ki pa v disciplinskih postopkih omogoča arbitrarno poseganje tako v položaj psihoterapevta, kot tudi arbitrarno nesankcioniranje v škodo uporabnika.

Predlog Zakona ne ureja pravice do drugega mnenja.

Društvo P.E.N.D. Slovenija ne more spregledati, da iz primerjalno pravne analize ureditve psihoterapevtskih storitev v drugih državah izhaja jasno določen poseben pogoj nekaznovanosti za ravnanja z elementi nasilja v družini in spolnega nasilja. Društvo P.E.N.D. Slovenija predlaga, da se takšen pogoj določi za opravljanje storitev psihoterapije tudi v R Sloveniji.

Društvo P.E.N.D. Slovenija opaža, da se za sorodna ali področja bližja psihoterapiji opravijo izobraževanja po sistemih akreditiranih v okviru sistema NAKVIS. Poklicne kvalifikacije psihoterapevtov pa so podvržene licenciranju zasebnega pravnega subjekta. Glede v javnosti izpostavljenih diskusijah, kjer so celo sami psihoterapevti izpostavili, da s svojimi storitvami posegajo tudi na ta področja, se postavlja vprašanje ustreznega nadzora nad prehajanjem med različnimi storitvami s strani istega izvajalca teh storitev. Vprašanje, ki se jasno izpostavi, je voljnost sodelovanja uporabnika pri takšnih intervencijah, s tem pa nedopustnega poseganja v ustavno pravno in z mednarodnimi konvencijami zavarovano pravico do zasebnosti uporabnika. Opozarjamo tudi, da v takih položajih prihaja do kršitve varne obravnave uporabnika, saj ni jasno, kdo je pristojen za izvajanje nadzora nad kvaliteto storitve. Posledično zlorab uporabnikov ne bo mogoče sankcionirati.

Iz obrazložitve Predloga Zakona ne izhaja upošteven razlog za uvedbo cehovskega nadzora nad kvaliteto psihoterapevtskih storitev. Opustitev ureditve učinkovitih nadzornih mehanizmov je tudi kršitev varstva človekove pravice do zasebnosti in osebne integritete.

S spoštovanjem

Društvo P.E.N.D. Slovenija
predsednica Pia Barbara Hrovat

